

Balio Sruogos laiškas Juozapai Sruogai, 1930-04-03, iš Kauno - į Berlyną

Mielas Juozapai, / Senai berašiau - nežinau, ar kiti rašė apie naujausius dalykus.

Mielas Juozapai,

Senai neberašiau - nežinau, ar kiti rašė apie naujausius dalykus.

Kad Aniola [1] „apženijom“, turbūt jau rašė kas nors. Vestuvės buvo - kaip jos ir gali būti Baibokuose: reikia tik stebėtis, kad niekas į šulinį neįkrito, klijimo neuždegė ir niekas nenusprogo [2]. Dėl pasogos irgi nesusipratimai išėjo: suderėjo 6000, gavo tik 3000 - ir tai tik dabar, dėl kitų - vekselius paėmė. Tiek to.

Jau 10 dienų, kaip matutė [3] gyvena Kaune - gydytis atvažiavo. Palyginti su tuo, kas buvo rudenį, kai gydėsi čia Kaune - sveikata žymiai pablogėjusi. Sklerozas gana smarkiai progresuoja. Ir kalba sunkėja. Ypač gi - atmintis. Kas buvo seniau - atsimena, bet kas buvo vakar ar šandie - nebeatmena. Įspūdis labai liūdnas. Būdama Kaune - kiek aprimo ir pasitaisė, žinoma, pasitaisymas - reliatyviškas. Blogiausia tai, kad ir Kaune labai nerimsta, nervinas, baisiai nuobodžiauja. Ir sunku labai kuo nors užimti. Veržias namo. Ir šandie jau turbūt išvažiuos - į Subačių - reikės nulydėti, nes viena traukiniu jau nebegali važiuoti.

___ __ [1r] //

Prieš porą dienų skambino Aniolas. Tatušio [4] sveikata žymiai menkėja. Pradėjo kojos tinti. Matutei apie tai nesakome kol kas, bet kas iš to?

Matutė pagaliau jau įsitikino, kad reikia jiems su tatušiu laikyti atskira tarnaitė, - bet įsitikino tik dabar Kaune, kai pamatė, kad iš miltų ir pieno galima pigiai valgymų padaryti. Bet irgi skandalas: mėsa jai valgyti griežčiausiu būdu uždrausta, o kai važiavo iš Baibokų į Kauną - ten pieno nebebuvo. Sako, dabar jau turėtų būti pieno, bet tai dar klausimas. Neleisti važiuoti jai į Baibokus - irgi nebegalima: nerimastauja, nervuojas, verkia. Ir tatušis prašo, kad ji greičiau grįžtų. Sulaikyti ją ilgiau Kaune - jau sunkiai begalima. Todėl turbūt ir teks ji šandie išlydėti į Subačių. Bet bloga yra dar ir tai, kad vidurius sutvarkyti negalima: naktį - sušlampa ir dar. Žiūrėjo ir dabar kokie penki daktarai - bet ką gi jie padarys [5].

Šiomis dienomis buvo atvažiavęs į Kauną Sodelių „Ignašius“ gydytis - ėmė ir numirė Kaune.

___ __ [1v] //

Ar yra mūsų konsulatui Düsselдорfe, Kölne, Frankfurt a. M. [6]? Jei yra - gal parašytum jų adresus.

Š. m. birželio 18-24 d. kviečiama vokiečių ekskursija iš Müncheno (iš Deutsche Akademie [7] srities, Paul Rohrbach [8] grupė) į Lietuvą - dainų diena, paroda, provincijos atlankymas [9]. Ekskursantų tarpe kviečiamas ir Pflüger [10]. Ar nereikėtų į tą kompaniją pakviesti ir konsulai iš Leipcigo [11] bei Dresdeno [12]? Kaip Berlyno atstovybė į tai žiūrėtų? Finansuos priėmimą, žinoma, Už. R. Ministerija [13], kurios sutikimą aš jau esu gavęs. Jei atstovybė manytų, kad tai reikalinga - pakviestumėm į kompaniją ir juos: oficiališkai kviečia Lietuvių-vokiečių kultūrinio bendradarbiavimo draugija [14]. Ekskursijos iniciatyva buvo mano, ir ji tvarkyti man irgi teks. Ar prie progos negalėtum tą klausimą priminti ir atstovui?

Velykoms važiuoju į Vilnių (siunčia Universitetas), gal net į Varšuvą pakliūsiu [15].

Tik kad tų ligų šiemet negalime atsikratyti. Tik Vanda [16] sirgo dvi savaitės - tiesa, menka liga „свинка“ [17], Dalė [18] serga jau 3 savaitės viduriais, - ir jokio pagerėjimo, iš lovos nesikelia - -

— — — [2r] //

Šiandie – balandžio 3 d. – kalbėjo Adolpas [19] su Vabalninkais – su Anioliene [20] – Baibokuos jokių ypatingų atmainų nėra, nors ir nieko gera.

Matutė labai rūpinasi, būti ilgiau Kaune nebenori – šįvakar išvažiuoja.

Ir prašo „kloniotis“ jum abiem.

Labų dienų p. Bronei [21] iš visų mūsų.

Balys [22] [2v] //

KOMENTARAI

[1] Aniolas Sruoga (1890–1936) – Balio Sruogos brolis, ūkininkas Baibokuose.

[2] „Ypač daug triukšmo B. Sruoga prikūrė per antrąsias brolio Aniolo vestuves Baibokuose 1930 m.: kažkam naktį užkėlė ant stogo „kalamašką“ su pakinktais, paskui, užrėmęs miegančius jaujoj, pakūrė prie durų ugnį, pradėjo šaukti „Degam!“ ir sukėlė paniką“ (Algis Samulionis, *Balys Sruoga*, Vilnius: Vaga, 1986, p. 183).

Aniolo Sruogos žmona liudijo apie Baliui Sruogai būdingus „epizodiškus gaivališkos prigimties plyksnius“ (Algis Samulionis, *Balys Sruoga*, Vilnius: Vaga, 1986, p. p. 183), kurie suartino abu brolius:

„Gera prisimenu rašytoją mūsų vestuvėse, tada su juo ir susipažinau. Pasikinkęs porą arklių į roges, prisikvietęs kaimo jaunimo, linksmai dainuodamas, atrūko į mano tėviškę, Krinychios kaimą, esantį penkiolika kilometrų nuo Baibokų (Sruogos gerų balsų neturėjo, bet dainuoti dainuodavo). Kiek pasilinksminęs, pirma mūsų išdulkėjo namo. Girdi, jam reikią ten tvarką padaryti, jaunųjų laukti.

Vestuviniams parvažiavus, Balys jau buvo gerokai išgėręs. Pradėjo visokias gražias ir negražias išdaigas krėsti. Pirmiausia užkėlė ant kluono kažkieno roges, jau norėjo ir arklių užtraukti. Laimė, vyrai pamatę šiaip taip atėmė. Balys prašė, kad niekas nepadėtų rogių nuo stogo nukelti – reikėjo samdyti talką už dvidešimt litų. Grįžęs į seklyčią, jis ėmė alum laistytis. Pamergės supyko ir išsibėgiojo nuo stalo. Balį teko jėga paguldyti, užvedus į salką.

Rytą šeimininkės niekur negalėjo rasti nė vieno puodo. O čia reikia vestuviniukus valgydinti: jau už stalų susėdė. Balys kaip niekur nieko užkandžiauja. Staiga jam ėmė pilvą skaudėti. Jis sako miršias, jeigu negausias ko nors karšto, geriausiai karštų kopūstų.

Balys buvo kraštutinumų žmogus: labai linksmas, triukšmingas (kai išgeria) arba susimąstęs, paniuręs, vienas vaikšto po laukus. Motina vis mėgo kartoti Panevėžio gimnazijos mokytojo žodžius apie Balį: „Mokinys labai geras, bet didelis raspustininkas“. Aniolas taip pat mėgo gerti ir išsigalvodavo visokių niekų, dar baisesnių už Balį. Žmonės ant jo pykdavo. Jis su niekuo nesiskaitydavo, nieko nesivaržydavo“ (Salomėja Balčiūnaitė-Sruogienė-Kaziliūnienė, „Balio Sruogos gimtinė Baibokuose“, in: *Balys Didysis: Atsiminimai apie Balį Sruogą*, sudarė ir redagavo Reda Pabarčienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1997, p. 14–15).

Balio Sruogos nuotykius jo brolio Aniolo Sruogos vestuvėse Vanda Sruogienė siejo su daug ankstesniu laikotarpiu: „Dėl Balio išdaigų brolio Aniolo vestuvėse. Man rodos, kad jos galėjo būti tik per pirmąsias vestuves, apie 1918 m., nes 1930 m. Balys jau buvo išitraukęs į „Milžino paunksmės“ rašymą, tiek įsisiūbuoti vargu būtų galėjęs. Ir aš atsimenu tai kaip apie „davno minuvšich dneij“ [rus „seniai praėjusių dienų“] įvykį. Nors ir tais laikais tokie įsisiūbavimai pasikartodavo kiek“ (Vanda Sruogienė, „Mano smulkios pastabos“, in: Vandos Sruogienės laiškas Algiui Samulioniui, iš Čikagos – į Vilnių, 1987-02-20, [pasirašytas mašinraštis], in: *LLTI TS*, l. 3r).

[3] Agota Lomanaitė-Sruogienė (1867–1930) – Balio Sruogos motina.

[4] Pranciškus Sruoga (1846–1931) – Balio Sruogos tėvas, Baibokų šeimininkas, ūkininkas.

- [5] Balio Sruogos motina mirė 1930-12-25. Tolesniuose Balio Sruogos laiškuose tėvų ir Baibokų siužetas nebeplėtojamas. Motinos mirties aplinkybės išryškėja tik iš Juozapo Sruogos atvirlaiškio, adresuoto žmonai Bronislavai Sruogienei:

„Brangi Bronyte. Rašau iš Biržų. Jau Kaune per telefoną sužinojau iš Aniuolo (iš Vabalninko), kad motina sugriuvo, prasimušė galvą ir padėtis labai ir labai rimta. Iš Subačiaus nuvažiavau į Baibokus be ypatingų prietykių. Namie motiną radau be sąmonės. Tėvas irgi labai blogai atrodo. Keletą valandų pamiegojęs nuvykau (25/XII) į Vabalninkus pasikalbėti su daktaru ir Adolpu. Daktaras pasakė, kad sąmonė atgaut vilties nėra ir kad jam prie ligonės nėra ko veikti. Pranešiau apie [tai] Adolpui; parašiau pakvietimą, kad atvažiuotų dėdė Aniolas, kurs pavakare ir atvyko. Motina atrodė, kaip kad an[ksčiau]. Seniaus Kaune – sunkiai kvėpavo ir tiek. Šiandien iš ryto atvažiavo Adolpas, ir jam atvykus motina greit pasimirė. Dienos metu Adolpas su Aniolu nuvažiavo Vabalninkan, kad pasikalbėtų telefonu su Boleslavu, susitarti su kunigais dėl laidotuvių ir tt. Gavo telegramą iš Kazio, kad jis šiandien atvažiuona. Sugrįžus Adolpui iš Vabalninko, aš tuojaus išvažiavau į Biržus nupirkt papuošimų dėl karsto. Nors kelias geras ir aš gerai šiltai apsirėdęs, bet taip sušalau, kad net kalbėti vos galėjau (mat vėjas iš priekio). Daug ko pirt čia negalima. Labai primityvūs papuošimai iš Rygos. Nupirksiu dar vainiką iš blekės (12 lt.). Naudojaisiu proga ir užėjau pavalgyti pietus: gavau gerą sriubą (kurios jau dvi dieni nevalgiau), mėsos, trijų devynerių ir arbatos. Apšilau ir greit trauksime atgal.

Motyną į kapus lydėsime ryt, o laidoti bus galima tik pirmadienį.

Palaidojus tuojaus važiuosiu Kaunan. Kaune būt anksčiau antradienio jokių būdu negaliu. Nežinau, ar aš suspėsiu per dvi dienas atlikti visus reikalus Ministerijoje. Į teatrą ir Naujų metų pasitikimą turbūt jau nebeisiu. Labų dienų profesoriui Paliokui, pp. Sidzikauskams ir tt.

Bučiuoju Tave.

Tavo Juozas

Biržai, 1930 XII 25“

(Juozapo Sruogos atvirlaiškis Bronislavai Sruogienei, iš Biržų – į Berlyną, 1930-12-25, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 854, l. 1v, 2v).

- [6] Frankfurt a.[m] M.[ain] – vok, *santr* Frankfurtas prie Maino.
[7] Deutsche Akademie – vok Vokietijos akademijos.
[8] Paul Rohrbach (1869–1956) – Baltijos vokiečių rašytojas, domėjęsis „pasaulio politika“.

- [9] Spauldoje pasirodė žinutė apie į Kauną atvykusią ekskursiją: „Vakar 11.40 val. iš Karaliaučiaus atvyko vokiečių studentų ekskursija iš 17 asmenų, iš kurių keli lietuviai studentai. Ekskursiją suorganizavo Karaliaučiaus lietuvių studentų draugija. Atvykusiųjų tikslas aplankyti [1930-06-18 atidarytą Lietuvos žemės ūkio ir pramonės] parodą [ji skirta jubiliejiniams Vytauto Didžiojo metams] ir šiaip susipažinti su Kaunu. Įdomu, kad ekskursantų tarpe yra 2 prūsų lietuviai, nuolatiniai Karaliaučiaus gyventojai. Stotį svečius pasitiko Lietuvos universiteto studentų būrelis“ ([Be autoriaus], „Atvažiavo vokiečių studentų ekskursija“, žr. „Kronika“, in: *Lietuvos aidas*, Kaunas, 1930-06-21, Nr. 138, p. 10).

Neišliko šios ekskursijos programa. Tačiau išliko keletas diplomato, Karaliaučiaus konsulo Jono Budrio laišku, kaip planuotos praėjusių metų ekskursijos, vykusios Vokiečių-lietuvių kultūrinio bendradarbiavimo draugijos dėka, tarpininkaujant Baliui Sruogai:

„Esu gavęs Tamstos š. m. gegužės m. 26 d. laišką, už kurį tariau dėkui.

Dėl ekskursijų iš Karaliaučiaus į Kauną dr. Schoenemanas šįsyk greičiausiai yra apsirikęs, nes vyksta dvi atskiros ekskursijos – birželio 7 d. Vokiečių-lietuvių draugijos ekskursija ir birželio 13 d. Wirtschaftsinstituto studentų su profesoriais ekskursija. Pirmojoje ekskursijoje studentų kažin ar bus, gal vienas kitas. Pirmosios ekskursijos priėmimu Kaune būtų gerai, kad pasirūpintų kauniškė Vokiečių-lietuvių draugija. Ši ekskursija savo programoje nėra numaciusi lankyti „Maistą“ ir kitas pramonės įstaigas. Jos dalyvių skaičius tuo tarpu ir dar nežinomas. Dėl šios ekskursijos pageidaujama, kad birželio 7 d. vakare ateitų jos pasitikti į stotį keletas kauniškės Vokiečių-lietuvių draugijos narių ir padėtų svečiams persikelti į viešbučius (numatomi „Lietuvos“ viešbutis ir viešbutis „Roma“). Birželio 8 d. norėtų apžiūrėti Kauno miestą ir jo įstaigas (Lietuvos banko ir Teisingumo m-jos rūmai, Čiurlionies galerija, Senamiestis, Kauno pilies griuvėsiai, bažnyčios etc., kiek leis laikas iki pietų), iki 2 val. papietauti ir 2 val. vykti garlaiviu į Pažaislį, nuo 8 val. ekskursija palieka laiko galimiams būti pakvietimams. Birželio 9 d. rytą apžiūrėti Karo muziejų „rundreisas“ [vok apžvalginė kelionė] po Kauno apylinkes, sustojant Mickevičiaus slėny ir Botanikos sode, pietūs ir geležinkelio stotis.

Geležinkelį, viešbučius, maistą ekskursantai apmokės patys. Iš priėmėjo tikimasi garlaivis į Pažaislį (nors dalį garlaivio išlaidų prisiimtų ir ekskursantai, tik iš anksto reiktų žinoti išlaidų dydį) ir *Bierabend* [vok vakarėlis, pobūvis], jei toks būtų ruošiamas. Tat pareina iš Kauno iniciatyvos, nes tokie dalykai Vokietijoje daromi miestų valdybų, tai gal ir Vokiečių-lietuvių draugijai tektų susitarti su Kauno miesto valdyba. Aš savo keliu jau burmistruui p. Vileišiui esu parašęs. Pageidaujama, kad *Bierabende* dalyvaujančios ponios ir panelės būtų apsirendžiusios tautiškais drabužiais. Taip pat būtų gera įspėti lietuviškus dirbinius, juostas ir kt. pardavinėjančias krautuves, [kad] birželio 8 d. savo išteklius papildytų, nes, kiek teko patirti, ekskursijos dalyviai nori jų įsigyti.

Dėl kitos studentų ekskursijos, kurioje dalyvauja ir profesoriai (apie 40 žmonių), gal galima būtų susitarti su p. Avietėnaite (Užsienių reik. m-ja), kuriai šios ekskursijos kelionės programą esu išsiuntęs. Šiai antrai ekskursijai tikrai tiktų Tamstos pasiūlytoji nakvynė parodos paviljonuose ant šiaudų ir ekskursantai būtų tuo net patenkinti. –

J. Budrys
Konsulas“

(Jono Budrio laiškas Baliui Sruogai, iš Karaliaučiaus – į Kauną, 1929-05-28, [pasirašytas mašinraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 645, nr. 1, l. 1r-v);

„Gerbiamas Ponas Daktare,

Šiandien ir vėl gavau Tamstos laišką ir reiškiu padėkos už suteiktąsias žinias. Vokiečių-lietuvių draugijos ekskursija jau visai baigia pasiruošti. Dalyvių bus apie 50, kurių tarpe taip pat ir apie 20 studentų, kurie nakvynes turės kaip ir kiti ekskursantai viešbučiuose, tat dėl nakvynių atskirai rūpintis nėra reikalo, tik būtų gerai, kad Tamsta galėtų susitarti su p. Čiburu, kad juos pasitiktų, o taip pat dalyvautų su jais visose jų pramogose ir studentai, juo labiau kad jie labai yra linę užmegzti santykių su lietuvių studentija. Birželio 5 ar 6 d. išsiųsiu Tamstai visų ekskursijos dalyvių sąrašą, o jei tat man nepavyktų, įteiksiu vakare birželio 7 d. atvykęs į Kauną. Atvykęs į Kauną, norėčiau dar tą patį vakarą pasitarti su Tamsta ir kitais šios ekskursijos priėmimu besirūpinančiais asmenimis, geriausiai tat būtų įvykdyti „Metropolio“, nes ir aš pats sustosiu „Metropolio“ viešbuty. Dėl ekskursijos pramogų norėčiau pareikšti dar šių pageidavimų: 1. Jei orkestras kaštuotų tikrai tik iki 50 litų, prašyčiau jį vis dėlto pasamdyti, Karaliaučiaus draugija šią sumą galės sumokėti, 2. *Bierabend* būtų gerai, kad galėtų būti šeštadienio vakare ir 3. Bendri pietūs būtų geriau suruošti sekmadienį prieš išvyksiant, kad su pakelta nuotaika ekskursija galėtų grįžti į Karaliaučį. Taip pat būtų neblogger, kad pakvietimai į *Bierabend* ir šiaip būtų išspausdinti, bet tat yra tik pageidavimas, nes vokiečiai tokius dalykus mėgsta (pasiimti atminčiai).

Dėl Tamstos reikalo dar nesu gavęs atsakymo iš Geležinkelio Direkcijos, kai turėsiu bet kurių žinių, tuojau Tamstai pranešiu.

Labai dėkingas Tamstai už visą triūsą, lieku gerbiąs Tamstą.

J. Budrys“

(Jono Budrio laiškas Baliui Sruogai, iš Karaliaučiaus – į Kauną, 1929-06-04, [pasirašytas mašinraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 645, nr. 2, l. 1r-v).

- [10] Fridrich Wilhelm Pflüger – 1929 m. garbės konsulas Lietuvos garbės konsulate Miunchene.
- [11] E. Biemann – 1929–1934 m. Lietuvos garbės konsulato Leipcige garbės konsulas.
- [12] Rudolf Maron – 1929–1933 m. garbės konsulas Lietuvos garbės konsulate Dreždene.
- [13] Už[sienio] R[eikalų] Ministerija.
- [14] Lietuvių–vokiečių kultūrinio bendradarbiavimo draugija, visuomeninė organizacija, 1928–1934 m. veikusi Kaune. Draugija skatino lietuvių ir vokiečių tautų kultūrinį bendradarbiavimą, rengė paskaitas, rėmė vokiečių knygyną Kaune.
- [15] Balys Sruoga 1930 m. balandžio mėn. mokslo reikalais vyko į Lenkiją: „1930 m. per Velykas jis buvo gavęs komandiruotę į Vilnių ir Lenkiją rinkti medžiagą mokslo darbui, važiavau ir aš“ (Vandos Sruogienės laiškas Algiiui Samulioniui, iš Čikagos – į Vilnių, 1980-03-12, [pasirašytas mašinraštis], in: *LLTI TS*, l. 1r). Daugiau dokumentų, atspindinčių šios išvykos turinį, neišliko.
- [16] Vanda Sruogienė (1899–1997) – istorikė, Balio Sruogos žmona.
- [17] „Свинка“ – *rus* kiaulytė.
- [18] Dalia Sruogaitė (1925–2015) – Balio Sruogos dukra.
- [19] Adolfas Sruoga (1887–1941) – Balio Sruogos brolis, 1927–1933 m. Lietuvos pašto valdybos direktorius.
- [20] Salomėja Balčiūnaitė-Sruogienė (1910–2004) – antroji Anio Sruogos žmona.
- [21] Bronė Jazbutytė-Sruogienė (1896–1950) – Balio Sruogos brolio Juozapo Sruogos žmona.
- [22] Balys Sruoga (1896–1947), Juozapo Sruogos brolis, Lietuvos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dėstytojas, Slavų literatūros ir kalbų katedros docentas.